

2019-04-24

Socialstyrelsen
Diarienummer 4.1-7370/2019

Remissvar avseende förslag till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:XX) om villkor för avgiftsfri screening

RFSL har inbjudits att lämna synpunkter på Socialstyrelsens förslag till föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:XX) om villkor för avgiftsfri screening med tillhörande konsekvensutredning och inkommer med följande svar.

Sammanfattning

- RFSL ställer sig positiva till förslaget att utöka den kostnadsfria screeningen för livmoderhalscancer att även omfatta män som tilldelats kvinnligt kön vid födseln.
- RFSL anser att paragraf 3 behöver förändras för att inte sätta vårdpersonal och patienter i mycket problematiska situationer och skapa diskriminering av transkvinnor med kvinnligt juridiskt kön.
- RFSL är positiva till att transmän som är i behov av mammografi får tillgång till detta kostnadsfritt i och med detta förslag.
- Det framgår inte i föreskrifterna hur landstingen ska förhålla sig till den diskrepans som skapas mellan vilka som kallas till screening (juridiska kvinnor) och de som omfattas av avgiftsfriheten (de som vid födseln har tillskrivits det juridiska könet kvinna). Detta kan komma att skapa förvirring när föreskrifterna ska tas i bruk. Det vore positivt om Socialstyrelsen inkommer med förtydliganden kring hur landstingen ska förhålla sig till detta.
- RFSL ser ett behov kunskapshöjande insatser för vårdpersonal som arbetar med screening, för att ge ökad kunskap kring transpersoners behov av screening samt beredskap i vården att ge ett gott bemötande.

Angående avgiftsfri screening för livmoderhalscancer

RFSL ställer sig positiva till förslaget att utöka den kostnadsfria screeningen för livmoderhalscancer att även omfatta män som tilldelats kvinnligt kön vid födseln. Vi välkomnar att Socialstyrelsen har tagit till sig våra synpunkter på DS2018:25 – Avgiftsfrihet för screening för livmoderhalscancer och nu ger förslag på föreskrifter som omfattar alla personer med livmoderhals, oavsett juridiskt kön.

RFSL anser att skrivningen i paragraf 5 om “personer som vid födseln har tillskrivits det juridiska könet kvinna” fungerar väl i lagtexten. Det är ett lättare sätt än att försöka göra föreskrifter som baserar sig på biologi, som Socialstyrelsen själv skriver i konsekvensutredningen.

I praktiken kommer det dock inte att vara möjligt att kalla alla personer som vid födseln tillskrivits det juridiska könet kvinna till cellprovtagning. Därför antar vi att det även i

framtiden kommer att bli alla som har ett kvinnligt juridiskt kön som kallas till cellprovtagning.

Det är i våra ögon positivt att män som har ändrat sitt juridiska kön inte får kallelser till cellprovtagning, då detta skulle innebära röjande av privatlivet.

I samband med att det juridiska könet ändras från kvinna till man är det viktigt att få information om att kallelser till cellprovtagning kommer att upphöra och att personen själv kommer att behöva hålla reda på när det är dags att gå för provtagning. Med dagens system måste alla som vill ändra juridiskt kön träffa ett könsutredningsteam, så teamet skulle kunna ansvara för att ge denna information. Inom en relativt snar framtid får Sverige troligtvis ett system där juridiskt kön kan ändras genom egenanmälan till Skatteverket, då skulle sådan information kunna finnas på Skatteverkets hemsida eller i den information som personer får när de har gjort en ansökan om ändrat juridiskt kön.

Det framgår inte i föreskrifterna hur landstingen ska förhålla sig till den diskrepans som skapas i vilka som kan kallas (juridiska kvinnor) och de som omfattas av avgiftsfriheten (de som vid födseln har tillskrivits det juridiska könet kvinna). Detta kan komma att skapa förvirring när föreskrifterna ska tas i bruk. Det vore positivt om Socialstyrelsen kunde inkomma med förtydliganden kring hur landstingen ska förhålla sig till detta.

En etisk aspekt som vi lyfte kort i vårt remissvar på DS2018:25, men också vill passa på att lyfta här är frågor som rör information och bemötande i vården. I och med dessa föreskrifter ska män som tilldelats kvinnligt juridiskt kön vid födseln erbjudas gratis cellprovtagning i alla landsting. Dessa män kommer, som tidigare nämnts, inte att kallas till cellprovtagningen. Det finns alltså ett behov av att nå ut med information till transpersoner som har en livmodertapp att cellprovtagning nu blir gratis, oavsett juridiskt kön. Det behövs information om hur en gör för att söka upp vården även om man inte har fått en kallelse till cellprovtagning. Det finns också ett stort behov av kunskap inom vården som utför cellprov att män och ickebinära kan behöva cellprovtagning, att dessa kommer att söka sig till dem utan att ha blivit kallade, samt en beredskap i vården att ge ett gott bemötande. Dessa män kommer att behöva komma ut redan i första kontakten med en vårdgivare, vilket gör att även exempelvis de som arbetar som receptionister behöver ha transkompetens. Det är också viktigt att inom vården skapa en fysisk miljö som passar för alla, oavsett kön.

Angående avgiftsfri screening för bröstcancer med mammografi

RFSL anser att paragraf 3 i Förslaget till föreskrifter och allmänna råd om villkor för avgiftsfri screening behöver formuleras om.

Alla juridiska kvinnor i åldern 40-74 år kommer även i fortsättningen att få kallelser till screening för bröstcancer med mammografi, om dessa nya föreskrifter antas. Kallelser kommer alltså att gå ut till personer som har kvinnligt personnummer men tilldelades ett manligt juridiskt kön vid födseln. Dessa kvinnor ska enligt detta förslag betala för sin undersökning till skillnad från andra kvinnor, trots att erhållit samma kallelse. Det är för oss oklart hur sjukvårdspersonal ska avgöra vilka av alla juridiska kvinnor som kommer till mammografien som inte ska omfattas av avgiftsfriheten, då det inte syns någonstans i dokument att en person har ändrat juridisk könstillhörighet. Om vårdpersonal ska agera

gatekeepers och hindra transkvinnor från att få gratis undersökningar skapas situationer som uppmuntrar diskriminering. Därför blir formuleringen i paragraf 3 mycket olycklig.

Kunskapsunderlaget för bröstcancerrisken hos transkvinnor är otillräcklig och mer forskning kring ämnet behövs. Vi anser dock att Socialstyrelsen bör följa sitt eget kunskapsstöd gällande vård för vuxna med könsdysfori och erbjuda även transkvinnor avgiftsfri screening. Det huvudsakliga argumentet är dock att det blir svårt för vårdgivare att följa de föreslagna föreskrifterna utan att behöva fråga patienten väldigt privata frågor och avvisa kvinnor som har transbakgrund, vilket riskerar att skapa oerhört obekväma situationer både för vårdgivare och patient.

Vi föreslår att paragraf 3 omformuleras för att inte skapa problematiska situationer för patienter och vårdgivare:

3 § Landstingen ska erbjuda avgiftsfri screening för bröstcancer med mammografi var 18-24 månad till *juridiska kvinnor och* andra personer som vid födseln har tillskrivits det juridiska könet kvinna och tillhör åldersgruppen 40-74 år.

RFSL anser att det är positivt att förändringen ämnar öppna för avgiftsfri screening för bröstcancer för juridiska män som tilldelats kvinnligt kön vid födseln och som har kvar sina bröst. Dessa män som behöver screening för bröstcancer kommer inte att få kallelser och därför finns ett behov av information som liknar det vi skrev ovan gällande screening för livmoderhalscancer.

Det är positivt att alla som tilldelades det juridiska könet kvinna och som senare i livet har ändrat juridisk könstillhörighet och har kvar sina bröst inte kallas till mammografi. Det skulle innebära ett röjande av privatlivet. Dock behövs information till målgruppen om att mammografi finns och behövs, samt att det är avgiftsfritt även för transmän. Det finns, som i fallet med cellprovtagning, ett behov av ökad kunskap inom vården om att män kan behöva mammografi för att kunna ge ett gott bemötande och skapa en miljö som passar för alla, oavsett kön.

Det framgår inte i föreskrifterna hur landstingen ska förhålla sig till diskrepansen i vilka som kan kallas (juridiska kvinnor) och de som omfattas av avgiftsfriheten (de som vid födseln har tillskrivits det juridiska könet kvinna). Detta kan komma att skapa förvirring hos landstingen när föreskrifterna ska tas i bruk. Det vore positivt om Socialstyrelsen kunde inkomma med förtydliganden kring hur landstingen ska förhålla sig till detta.

Sandra Ehne
Förbundsordförande RFSL

Cal Orre
Sakkunnig hälsa och hivprevention